

1 Z POTOKIEM W DROGĘ

Ścieżka edukacyjna „Gryżyńskie Uroczyska” w Nadleśnictwie Bytnica to pomysł na wycieczkę pełną urozmaiceń. Szlak można przejeść na różne sposoby. Spacer malowniczymi wąwozami wzdłuż rzeczki Gryżyńki uatrakcyjniąją kładki, mostki i tablice edukacyjne. Jest też ciekawa wiatła i ławy do odpoczynku. Po drodze można zobaczyć pałac, okrążyć jezioro, odnaleźć ruiny starych, drewnianych młynów czy za- bytkowe aleje dębów. Dzięki obecności tych drzew można spotkać tu króla leśnych chrząszczy: jelonka rogacza.

Zadanie: Zagraj z przyjacielem na mostku w misie patysie – grę z „Kubusia Puchatka” (zrzucacie patyki równocześnie z jednej strony mostka i sprawdzacie, czy patyczek szybciej wypłynie z drugiej).

2 W ZIELONYM MIEŚCIE

Gdy spojrzysz na mapę Polski, na jej zachodnim krańcu zauważysz zieloną plamę. To województwo lubuskie – najbardziej zalesiony re- gion Polski. Południową stolicą województwa jest Zielona Góra. To miasto słynie z winorośli i rzeźb bachusików – bożków wina i do- brej zabawy. Poszukiwania zacznij od Silvanusa, który stoi przed siedzibą Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze. Czy wiesz, że las spełnia trzy funkcje: przyrodniczą, społeczną i gos- podarczą? Korzystasz z nich wszystkich, także z ostatniej, bo drewno z lasu to świetny budulec! Wybierz się do skansenu w Ochli. To właśnie tu możesz zobaczyć m.in. wiatrak z drewna. Niedaleko – w Ogrodzie Botanicznym – znajdziesz ciekawe gatunki drzew. W tym miejscu rosną potomkowie dwóch słynnych dębów: najgrubszego Napoleona i najstarszego Chrorego.

3 Z WIZYTĄ U KSIĘŻNEJ DOROTY

W Parku Książęcym Zatonie obejrzysz ruiny dawnego pałacu. Może wśród zabytkowych murów spotkasz ducha księżnej Doroty, która mieszkała tu 200 lat temu? Słynęła z inteligencji i urody, a przyjaźniła się ze słynnymi artystami i politykami, którzy ją tu odwiedzali. Park pełen jest starych drzew, czosnku niedźwiedziego i urokliwych zakątków. Czy uda Ci się odszukać w nim **Altanę Różaną na wzgórzu**, ławeczkę pod pochyłym dębem Talleyranda i lipę z tajemniczą dziurą na wylot? Jeśli tak – w nagrodę wybierz się do kawiarni w dawnej oranżerii na pyszny deser.

Zadanie: Pokoloruj suknię ducha księżnej Doroty.

4 LEŚNA PRZYGODA

By poznać bliżej las, odwiedź **Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich** na terenie **Nadleśnictwa Lubsko**. W tutejszym ogrodzie dendrologicznym znajdziesz kolekcję sosen z całego świata, a więcej o nich dowiesz się z cyklu filmów „**Sosny – drzewa niezwykle**” na kanale YouTube. W drewnianej leśniczówce znajdują się tematyczne sale wystawowe. To tu właśnie możesz poznać cykl życia lasu i pracy leśnika. Z zupełnie innej perspektywy obejrzysz las z murowanej wieży widokowo-przeciwpożarowej. Górąje nad okolicą niczym latarnia nad morzem lasów. A teraz czas w las! Wybierz się na wédrówkę jedną ze ścieżek – dydaktyczną „**Na wąwozach**” lub historyczno-przyrod- niczą „**Od Sasa do Lasa**” do pałacu w Brodach.

Zadanie: Znajdź i zakreśl kółkiem wszystkie szyszki sosnowe ukryte na NIEMAPIE.

5 KSIĘŻYCOWE KRAJOBRAZY I BARWNE JEZIORA

Wyprawa na Księżyc? **Światowy Geopark Unesco Łuk Mużakowa** da Ci tego przedsmak. To fantastyczna atrakcja, która powstała dzięki współpracy polsko-niemieckiej. Podążając ścieżką „**Dawna Kopalnia Babina**” w **Nadleśnictwie Lipinki**, odkryjesz księżycowe krajobra- zy – efekt działania zarówno czasu i natury, jak i człowieka. Dotrzesz do pokopalnianych zbiorników, zachwycających paletą barw – zieloną, ceglasto-czerwoną czy tęczową. Te niezwykle jeziora wypełnia- ją kwaśne wody kopalniane, przez co życie jest w nich ubogie ani nie można się tam kąpać – za to wyglądają super! Atrakcją tego miejsca jest zbudowana przez leśników drewniana wieża widokowa, z której możesz podziwiać Afrykę. To największy zbiornik na trasie, który kształtem przypomina ten kontynent. Jesienią przyjeżdż tu na Dzień Geotopu!

6 W PARKU, PAŁACU I OGRODZIE

Park Mużakowski to bajkowe miejsce w dolinie rzeki Nysy Łużyckiej, pełne malowniczych mostków, barwnych ogrodów i klimatycznych zakątków, takich jak przejście pod zabytkowym wiaduktem czy kręte wąwozy. Nawet nie spostrzeczysz, gdy spacerując przez most, znajdziesz się nagle w sąsiednim kraju: Niemczech. Zwiedzać można też na ro- werze, bryczką lub leśną kolejką. A do zobaczenia jest m.in. folwark, arboretum, park na tarasach, park zdrojowy z leczniczymi kąpielami czy park górski. W pobliżu tutejszego pałacu, po polskiej stronie, re- gularnie odbywają się rozmaite wydarzenia **Narodowego Instytutu Dziedzictwa**, na przykład Jabłoniowy Zawrót Głowy (cykliczny kiermasz roślin i owoców) oraz pikniki, animacje, koncerty czy spektakle.

7 LEŚNE OKOLICE ŁAGOWA

Odpoczynek w malowniczym Łagowie wzbogacą niezapomniane leśne wyprawy. Polecamy **rezerwat Nad Jeziorem Trzeźniowskim** (zwanym też jeziorem Ciecz), gdzie z porośniętych bukami brzegów ścieżki przyrodniczej można podziwiać szmaragdową wodę jeziora. Znajdu- jący się nad sąsiednim Jeziorem Łagowskim **Ośrodek Wypoczynkowy „Leśnik”** słynie z wygodnej plaży i pysznych naleśników na śniadanie. Piękny krajobraz obu sąsiadujących zbiorników możesz też obejrzeć z góry, gdy wdrapiesz się na wieżę w zamku Joannitów.

8 DRZEWA TAŃCZĄ

Tajemnicza sprawa – w lubuskich lasach sosny urządzają sobie leśne potańcówki. Powyginane w charakterystyczny sposób pnie drzew moż- na znaleźć w kilku miejscach w regionie. Niektóre z nich zostały uznane powierzchniowymi pomnikami przyrody. Do tej pory nie wiadomo, z czego wynikają ich nietypowe kształty i dlaczego występują grupa- mi. Są na ten temat różne teorie, łącznie z udziałem kosmitów. A może wypadniesz na własne wyjaśnienie? Najlepiej odwiedź te miejsca w lesie i zobacz je na własne oczy. To **Tańczący Bór w Nadleśnictwie Przytok**, **Tańczące Sosny w Nadleśnictwie Sulechów**, **Kandelabry w Nadleśnic- twie Lubsko** i **Leśne Kandelabry w Nadleśnictwie Krzystkowice**. Map- ki znajdziesz na profilu FB RDLP w Zielonej Górze. Powodzenia!

Zadanie: Gdy odwiedzisz tańczące sosny, zatańcz wymyślony przez siebie taniec (ale bez muzyki – zwierzęta jej nie lubią!).

9 Z PERSPEKTYWY WODY

Świat może Cię zaskoczyć, gdy zmienisz perspektywę. Przyjrzyj mu się uważnie z wody. Na kajakową przygodę świetne są rzeki **Nysa Łużycka**, **Lubsha**, **Pliszka**, **Bóbr**, **Obra** czy **Iłanka**. Proponowane trasy kajakowe prowadzą wśród wyjątkowo bujnej przyrody. Po warktkiej Nysie moż- na też popłynąć pontonem – to niezła zabawa! A na wytrwałych wod- niaków czeka wielodniowy **Lubuski Szlak Wodny z Jeziora Sławskiego** aż do **Santoku**, gdzie **Noteć** wpada do **Warty**. Zresztą pięknych jezior jest tu znacznie więcej. Oprócz tych, które wymieniamy w innych punk- tach NIEMAPI, polecamy też wyprawę na jedną z wysepek na **jeziorze Niesłysz**, niezwykle czyste wody **jeziora Glibiel** czy spokojne zakątki nad **Jeziorem Gryżyńskim**.

10 NA TROPIE PTAKÓW

Dzikie gęsi, żurawie, zimorodki... ptaki są tak różne! Możesz wypatry- wać ich w każdym miejscu nad wodą, choćby spacerując wzdłuż rzeki Lasem Nadodrzańskim od przystani w Krepie. Trochę dalej na zachód, na lewym brzegu Odry, na wysokości Radnicy, odwiedź ulubione miej- sce ornitologów: „czarną łacę”. Chcesz więcej? Łap lornetkę i ruszaj na wédrówkę **ścieżką edukacyjną „Ptasi Raj”** z wieżą widokową – start z siedziby **Nadleśnictwa Cybinka**. Na wyprawę rowerową tropem ptaków wybierz się do **Nadleśnictwa Wolsztyn**. „**Szlakiem Żurawi**” pojedziesz przy Jeziorze Wolsztyńskim i wzdłuż rozlewisk rzeki Dojcy, a szlakiem „**Ptasi Raj**” – przez trzcinowiska i zarośla wokół Jeziora Be- rzyńskiego. Oba szlaki mają około 10 kilometrów.

11 A MOŻE NAD MORZE?

Jezioro Sławskie to wielki zbiornik wodny i lubiany przez miłośników przyrody cel urlopowy – stąd wzięła się jego potoczna nazwa: „śląskie morze”. Po wodnych szaleństwach polecamy szczególnie północny kra- niec jeziora, z drewnianą **wieżą widokową „Joanna” w Lubiatowie** (ma aż 40 metrów wysokości, więc widok zapiera dech!). Nieopodal znajdu- je się **polana Świętobór Nadleśnictwa Sława Śląska**, z interaktywnymi tablicami edukacyjnymi, siłownią i miejscem do odpoczynku. Warto wystartować stąd ścieżką rowerową „**Kolej na rower**”, która biegnie częściowo śladem nieczynnej trasy kolejowej z drewnianym mostem nad Odrą w Stanach. Okoliczne lasy słyną z grzybów, więc jesienią wy- bierz się tu z koszem!

Zadanie: Dorysuj grzyby na drodze rowerzystów.

12 NOC W LESIE

Zasnąć i obudzić się wśród drzew i tajemniczych dźwięków: szumu wiatru czy odgłosów zwierząt – to przeżycie zblizające do natury. Takiej przygody możesz spróbować w każdym nadleśnictwie w ramach pro- gramu bushcraftu Lasów Państwowych „**Zanocuj w lesie**”. Dostępne do nocowania tereny znajdziesz na mapie na stronie RDLP w Zielonej Górze. My polecamy zwłaszcza teren w **Nadleśnictwie Babimost** nad Jeziorem Wojnowskim. Zasady są proste – w jednym miejscu może nocować grupa do dziewięciu osób przez dwie noce z rzędu. Najlepiej zgłosić swój pobyt w wybranym nadleśnictwie. Po biwaku miejsce po- winno wyglądać, jakby nikogo tu nigdy nie było. Podejmiecie wyzwanie?

Zadanie: Policz, ile osób jest w namiocie, i pomóż dziecku znaleźć jeszcze jeden śmieć.

NIEMAPA LASY ZIELONOGÓRSKIE

Zapraszamy do borów Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze. To najbardziej zalesiony region w Polsce, w którym króluje sosna i ciekawa przyroda. O tych stronach mówi się czasem „dziki zachód” – nie tylko ze względu na położenie na mapie Polski, ale też na stosunek powierzchni lasów i naturalnych krajobrazów do liczby miast i ich mieszkańców. Lecz to nie tylko lasy! Zachwyć się tutaj jeziorami, parkami, pałacami, niesamowitym geologicznym ukształtowaniem terenu i ciekawą historią. Żegluj po jeziorach, płyn rzekami, wypatruj ptaków i tajemniczych tańczących sosen.

W poznawaniu lasów pomagają nam dziś nowe technologie, szczególnie gdy pogoda nie sprzyja wyjściom. Na stronie Nadleśnictwa Bytnica możesz oglądać transmisję online z tego, co się dzieje na Łąkach Dobrosułowskich. Mnóstwo leśnych atrakcji dopasowanych do Twoich upodobań znajdziesz na ogólnopolskiej stronie czasowas.pl. Na telefony i tablety z systemem Android polecamy aplikację mBDL, czyli Mobilny Bank Danych o Lasach, z dokładnym podglądem na mapy rozległych leśnych terenów. W social mediach śledź kanał **Piękne Lasy Zielonogórskie** na YouTube i fanpage **facebook.com/RDLPzielonagora** oraz profile lokalnych nadleśnictw czy **Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich**.

NIEMAPA to seria nietypowych przewodników dla rodzin, które chcą wspólnie odkrywać otaczający je świat. Za pomocą zabawnych ilustracji i gotowych propozycji wycieczek przedstawiamy ciekawe miejsca, przyrodę i kulturę. Serię tworzą Mamy Projekt, a ilustracje wykonała Patrycja Bliuj-Stodulska. Wszystkie NIEMAPY można pobrać z www.niemapa.pl.

Centrum Informacyjne
Lasów Państwowych

Regionalna Dyrekcja
Lasów Państwowych w Zielonej Górze

mamyProjekt

ISBN 978-83-66768-18-5 2022 www.niemapa.pl www.facebook.com/NIEMAPapl

SOSNOWNIK

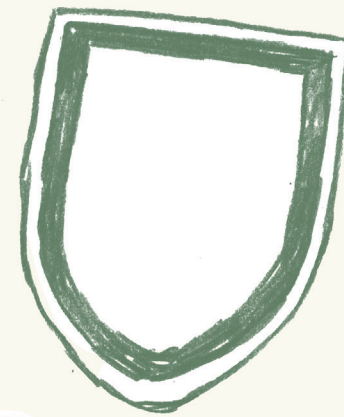
SOSNA ZWYCZAJNA TO KRÓLOWA ZIELONOGÓRSKICH LASÓW, A DOKŁADNIEJ BORÓW. NIEKTÓRE Z OKAZÓW SĄ NIESAMOWITE, JAK JEONĄ Z NATGRUBSZYCH SOSEN W POLSCE SOSNA WALIGÓRA CZY SOSNA OŚMIORNICA O WIDĄCYCH SIĘ OŚMIU KONARACH ALBO ZADZIWIĄJĄCA SOSNA NA DWÓCH NOGACH W NADLEŚNICTWIE WYMIARKI. ZGADNIJ, KTÓRA JEST KTÓRĄ, I PODPISZ.

OŚMIORNICA ZGUBIŁA SWOJĄ SZYSZKĘ. POMÓŻ JEJ JĄ ZNALEŹĆ. SZYSZKA SOSNY ZWYCZAJNEJ JEST JAJOWATA I SZAROBRAZOWA, JEJ DŁUGOŚĆ WYNOŚI 3-7 CM. SPOŚRÓD KILKU SZYSZEK NA RYSUNKU ZNAJDŹ SOSNOWĄ I POŁĄCZ LINIĄ Z OŚMIORNICĄ.

ODZNAKA SOSNOWEGO ZNAWCY

TO WYZWANIE NA CAŁY ROK! W CZASIE SPACERÓW PO ZIELONOGÓRSKICH LASACH WYKONAJ ZADANIA Z LISTY I W NAGRODĘ NARTUJ SOBIE ODZNAKĘ SOSNOWEGO ZNAWCY.

• **ZAPRZYGAJNIJ SIĘ Z SOSNĄ**
WYBIERZ SOBIE ULUBIONĄ SOSNĘ I ODWIEDŹ JĄ PRZYNAJMNIĘJ RAZ O KAŻDEJ PORZE ROKU, ŻEBY SPRAWDZIĆ, JAK SIĘ ZMIENIA, I OPowiedzieć JEJ, CO U CIEBIE.

• **PODPISZ SOSNY**
SPRAWÓZ, JAK POWIEDZIEĆ „SOSNA” PO ANGIELSKU, NIEMIECKU, UKRAIŃSKU I SZWEDZKU. W CZASIE WĘDRÓWEK PO LASACH ZAPISUJ TE SŁÓWKA KILKIEM NA MOKREJ ZIEMI LUB UKŁADAJ Z PATYKÓW I KAMIENI. CIEKAWIE, KTO ODCZYTA ZE ZROZUMIENIEM TĘ TAJNĄ WIADOMOŚĆ?

• **BRUDNICA MNISZKA**
TO GATUNEK MOTYLA, KTÓRY SZCZEGÓLNIE LUBI SOSNĘ. JESIENIĄ NA KORZE TYCH DRZEW MOŻESZ ZNALEŹĆ JEGO JAJECZKA, WIOSNĄ LUSTERKA, CZYLI SKUPISKI LARW, A LATEM MOTYLE. SPRAWDŹ NA RYSUNKU, JAK WYGLĄDAJĄ, I SZUKAJ ICH W LESIE.

• **PALI SIĘ!**
BORY SOSNOWE SĄ SZCZEGÓLNIE PODATNE NA POŻARY. ZWRÓĆ UWAGĘ, JAKIE ODDECHY WYDĄJE ŚCIEŻKA, GDY PO NIEJ CHODZISZ. IM GŁOŚNIEJSZE SĄ TWOJE KROKI, TYM BARDZIEJ JEST SUCHO. W RAZIE, GDY ZOBACZYSZ OGIEŃ, **DZWOŃ POD NR 112**.

• **ZRÓB DOMOWY SYROP Z PĘDÓW SOSNY**

OTO PRZEPIS:
➤ JASNOZIELONE PĘDY SOSNY Z BRĄZOWĄ, LEPKĄ ŁUPINKĄ ZBIERZ NA PRZĘCIE KWIECIA I MAJA.

➤ PĘDY POKRÓJ Z POMOCĄ RODZICÓW OSTRYMI NOŻEM NA KAWAŁKI I UŁOŻ W SŁÓDKU.

➤ NA KAŻDĄ WARSZTĘ 3 CM PĘDÓW DODAJ CZTERY ŁYŻKI MIODU (OSTATNIĄ WARSZTĘ STANOWI MIÓD).

➤ ZALÉJ ODOBINĄ WODY, ZAMKNIJ SŁÓDK I USTAW W SŁONECZNYM MIEJSCU.

➤ PO TYGODNIU ZLEJ SYROP I PRZECHOWUJ W CHŁODNYM MIEJSCU. PRZYDA SIĘ NA ODPORNOŚĆ I KASZEL. SMACZNEGO!

EKOCHOINKA

KĄDZY LUBI ŚWIĘTA BOŻEGO NARODZENIA. ALE CO ZROBIĆ, BY ICH OBCHODY BYŁY PRZYJAZNE PRZYTRODZIE? RDLP W ZIELONEJ GÓRZE WSPÓLNIE Z WŁADZAMI MIASTA MAMĄ NA TO POMYSŁ. CO ROKU PO ŚWIĘTACH ODBIERANE OD MIESZKAŃCÓW CHOINKI PRZERABIANE SĄ NA ZRĘBKİ, KTÓRYCH KAŻDY MOŻE UŻYĆ W SWOIM OGRODZIE JAKO NATURALNEGO NAWOZU. DODATKOWO CHOINKĘ MIEJSKĄ, KTÓRA CO ROKU ZDOBI ZIELONOGÓRSKĄ STARÓWKĘ, ORGANIZATORZY AKCJI PRZEDNACZAJĄ NA POŻYTECZNY CEL, NP. KARMNIKI DLA PTAKÓW CZY DZIECIĘCE MEBLE DLA PACJENTÓW MIEJSKOWEGO SZPITALA. DO AKCJI WŁĄCZAJĄ SIĘ TAKŻE ARTYŚCI.

POMÓŻ LEŚNIKOM WYMYŚLIĆ, NA CO W PRZYSZŁOŚCI WYKORZYSTAĆ DREWNO Z CHOINKI – DORYSUJ POMYSŁY W DYMKAŁACH. ZRÓB ZDJEĆIE RYSUNKU I WYSŁIŻ NA KOMUNIKACJA@ZIELONAGORA.LASY.GOV.PL ALBO FANPAGE RDLP W ZIELONEJ GÓRZE NA FB.